Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite
Møte lørdag den 16. juni 1951.

Møtet ble ledet av formannen, F i n n M o e .

Til stede var: Klippenvåg, Granli (for Konrad Knudsen), Bondevik (for Lavik), Finn Moe, Sven Nielsen, Selvik, Strøm, Torp, Utheim, Ryen (for Vatnaland), Ramndal (for Valen), Natvig Pedersen, Wright (for Kjøs), Bratteli, Friis, Hegna, Lothe, Smitt Ingebretsen.

Dessuten var til stede fra Regjeringen: fungerende utenriksminister Langhelle, statsråd Hauge og statsråd Gundersen. Fra Utenriksdepartementet: utenriksråd Skylstad, byråsjef Jacobsen og konsulent Boyesen. Fra Forsvarsdepartementet: Byråsjef Sivert Nilsen. Fra Justisdepartementet: Ekspedisjonssjef Hiorthøy.

Formannen: Dette møte er sammenkalt fordi Regjeringen har ønsket å redegjøre for en avtale om den status militærpersoner fra et av Atlanterhavspaktens medlemsland skal ha når de oppholder seg i et annet medlemsland.

Vi har jo ikke så lang tid å gjøre det på, så vi har tenkt å gå frem på den måte at statsråd Langhelle først redegjør for saken i sin alminnelighet, og at så ekspedisjonssjef Hiorthøy, som har vært den som fra norsk side har deltatt i de forhandlinger som har vært ført, redegjør for selve avtalens innhold.

Jeg gir dermed ordet til fungerende utenriksminister.

Statsråd Langhelle: Som opplyst av formannen, gjelder det en sak som det i noen tid har vært forhandlet om i Atlanterhavspakten. Det gjelder et utkast til en avtale om de nærmere rettsregler som skal gjelde for tropper fra et deltagerland hvis de gjør tjeneste på et annet deltagerlands territorium. Som kjent har flere medlemsland allerede i dag troppestyrker stasjonert i andre land, og dette reiser naturlig nok en rekke spørsmål av juridisk og praktisk natur når det gjelder troppenes forhold til mottagerlandets myndigheter, og det er av betydning her å få klare bestemmelser. Der foreligger nå et avtaleutkast, og det er forutsetningen at det skal undertegnes i kommende uke. Da Regjeringen er kommet til at Norge i likhet med samtlige øvrige medlemsland bør undertegne avtalen, har den ønsket å gi utenrikskomiteen underretning om saken på forhånd.

Det dreier seg her, som man vil forstå, om en avtale som ikke har synderlig umiddelbar praktisk betydning for vårt land. Der befinner seg ikke fremmede tropper i Norge, og det er ikke meningen at Norge skal ta imot fremmede tropper i fredstid. Avtalen endrer ikke noe på dette forholdet, idet den ikke hjemler noen adgang til å sende tropper fra et land til et annet, men bare regulerer troppenes status for de tilfelle hvor det i henhold til særskilt avtale blir sendt tropper fra det ene medlemslandet til det andre. For å unngå enhver misforståelse i så henseende, er det tatt inn en innledning til avtalen som lyder slik:

«Partene i Atlanterhavspakten, undertegnet i Washington den 4. april 1949,

Som i betraktning av at vepnede styrker tilhørende en av partene etter særskilt overenskomst vil kunne bli sendt for å tjenestegjøre på en annen parts territorium;

Som er oppmerksom på at såvel beslutning om å sende slike styrker som de betingelser under hvilke de blir sendt, for så vidt disse betingelser ikke er fastsatt i denne avtale, fortsatt vil være avhengig av særskilt overenskomst mellom vedkommende parter;

Men som ønsker å fastlegge slike styrkers status når de befinner seg på en annen parts territorium;

er blitt enige om følgende: »

Selv om avtalen i øyeblikket ikke har noen stor praktisk betydning for Norge, er det likevel sterke grunner for oss til å være med på den. Dersom den situasjon skulle oppstå at vi blir angrepet eller føler oss så umiddelbart truet av krig at vi ber om hjelp utenfra, vil det være av stor betydning at man allerede på forhånd har klare regler som avgrenser de fremmede troppers myndighetsutøvelse på norsk område. Det er selvsagt også av den største betydning for de land som i tilfelle skal sende oss hjelp at det foreligger slike regler, og disse stater legger derfor den største vekt på at denne avtalen blir vedtatt av samtlige medlemsland.

Den foreliggende avtalen tar riktignok først og fremst sikte på forholdene i fredstid. Det heter imidlertid uttrykkelig at den skal gjelde også i tilfelle av at det bryter ut fientligheter, selv om visse av dens bestemmelser da trer ut av kraft og andre blir tatt opp til ny overveielse mellom partene. Med den avtalen som det her er oppnådd enighet om, er det skapt et grunnlag for et friksjonsløst samarbeid i tilfelle det skulle bli aktuelt for allierte tropper fra flere land å yte en felles aktiv forsvarsinnsats. For så vidt er det vel riktig å betrakte avtalen som en beredskapsdisposisjon.

De fleste av bestemmelsene i denne avtalen er av sterkt teknisk natur, og ekspedisjonssjef Hiorthøy, som har deltatt i forhandlingene i London, vil gi komiteen et resyme av innholdet. Grunnlaget for det avtaleteksten som nå foreligger, var opprinnelig et amerikansk forslag. Til å forhandle om dette nedsatte Stedfortrederrådet et arbeidsutvalg som kom sammen i slutten av februar i år og hvor ekspedisjonssjef Hiorthøy var den norske representant. Den reviderte tekst som arbeidsutvalget kom frem til, ble sendt rundt til de forskjellige regjeringene til uttalelse. Bemerkningene fra de enkelte landene ble deretter gjennomgått av Stedfortrederrådet, og den 8. juni i år mottok så Utenriksdepartementet det endelige utkast til avtalen fra London.

I løpet av våren har saken vært forelagt de interesserte departementer, Forsvarsdepartementet, Justisdepartementet, Industridepartementet (Skipsfartsavdelingen), Finansdepartementet, Handelsdepartementet og Samferdselsdepartementet til uttalelse. Ingen av disse instansene har hatt noe å bemerke til det utkast som det nå er oppnådd enighet om. Jeg tror man kan si som en alminnelig karakteristikk at det er en gunstig avtale fra norsk synspunkt for så vidt

som det er tatt sterkt hensyn til mottagerlandenes interesser, og det er vel i egenskap av eventuelt mottagerland at avtalen i første rekke kan få aktualitet for Norge.

Avtalen kan sies opp av hvilken som helst av de kontraherende parter fire år etter at den er trådt i kraft. 30 dager etter at ratifikasjonsdokumenter er deponert av fire signatarmakter trer den i kraft dem imellom. Avtalen skal tre i kraft for hver enkelt av de øvrige signatarmakter 30 dager etter at vedkommende stat har deponert ratifikasjonsdokumentet. Det er tanken at dens regler skal iakttas av signatarmaktene også i tiden inntil dens ikrafttreden, i den utstrekning vedkommende lands egen lovgivning gir adgang til det. Men dette er jo en sak som vesentlig har praktisk betydning for de land som allerede i dag har fremmede troppeavdelinger på sitt territorium.

Spørsmålet om hvorvidt avtalen vil nødvendiggjøre lovendringer i Norge har vært undersøkt, men man er kommet til at det i ethvert fall neppe er nødvendig på det nåværende tidspunkt.

Det er vedtatt at avtalen skal undertegnes den 19. juni, altså allerede førstkommende tirsdag. Tidspunktet er blitt noe tidligere enn man opprinnelig hadde regnet med, men komiteen og Stortinget vil selvsagt få saken forelagt på ordinær måte i forbindelse med ratifikasjonsspørsmålet.

Så vil jeg få be ekspedisjonssjef Hiorthøy om å gi det resyme av avtalens innhold som formannen annonserte.

Ekspedisjonssjef Hiorthøy: Innledningsvis vil jeg nevne at avtaleutkastet som de fleste traktater ellers, bygger på gjensidighet. Formålet er å ordne forholdene jurisdiksjonelt, økonomisk og praktisk for det tilfelle at tropper tilhørende en Atlanterhavsmakt, senderstaten, befinner seg på en annen stats, mottagerstatens, område. Enhver av deltagerne i avtalen vil kunne tenkes å bli enten senderstat eller mottagerstat eller begge deler, og heller ikke for Norges vedkommende er det jo helt utelukket at vi kan bli senderstat. For så vidt var jo Norge senderstat under en vesentlig del av forrige krig og vi hadde våre avtaler med Storbritannia bl.a. om militær og sivil jurisdiksjon som i en viss utstrekning bygget på samme prinsipper som de som er opptatt i denne avtalen. Men allikevel har jeg gått ut fra, og da jeg deltok i forhandlingene i arbeidsgruppen i London innrettet meg etter, at det fortrinsvis var Norges stilling som mottagerstat en måtte ha for øye under utformingen av bestemmelsene i avtalen. Hvis det virkelig skulle bli slik at avtalen får praktisk betydning for Norge, har jeg ment at det ville bli som mottagerstat.

Før jeg går igjennom de enkelte punkter i utkastet, vil jeg henlede oppmerksomheten på de to avsnitt i avtalen som jeg har oppfattet som særlig betydningsfulle. Det er for det første bestemmelsene om fordelingen av jurisdiksjonsmyndigheten særlig på det strafferettslige område mellom senderstat og mottagerstat. De bestemmelsene har en alminnelig side til norske suverenitetsrettigheter, og de har også en – kanskje mindre fremtredende – side til norsk lovgivning. Det annet avsnitt er bestemmelsene om erstatning for skader som måtte bli voldt av fremmede tropper som oppholder seg her i landet.

Avtalen inneholder i betydelig utstrekning regler om avkall fra mottagerstatens side på erstatningskrav, og den vil derfor kunne få visse økonomiske konsekvenser. Jeg nevner i den forbindelse at det samme problem var oppe i 1945 da vi hadde fremmede tropper her i landet. Da var såvidt jeg vet ordningen den, iallfall overfor Storbritannia, at vi dekket her alle skader som ble begått i Norge, og engelskmennene dekket de skader som under krigen var begått av norske militære i Storbritannia. Det ble en slags gjensidighet, men den var vel ikke egentlig til vår fordel, så jeg tror at denne avtalen for så vidt ligger noe gunstigere an.

Så skal jeg gå igjennom bestemmelsene i utkastet. Personelt er avtalen begrenset til medlemmer av fremmede styrker, land-, sjø- og luftstridskrefter, dessuten sivile deler, dvs. sivilt personell som er ansatt ved de militære tjenestegrener og følger styrkene under deres besøk i utlandet, og endelig pårørende – det er ektefeller og barn.

Avtalen vil altså utløse sine virkninger når tropper tilhørende en senderstat oppholder seg på en mottagerstats territorium, men det er et vilkår at dette opphold skjer i forbindelse med tjenesteplikter. Opprinnelig var denne bestemmelse formulert slik at det gjaldt utføring av oppgaver eller oppdrag i forbindelse med Atlanterhavspakten, men den ble senere gitt en litt videre formulering, fordi det viste seg at Nederland og Belgia hadde visse felles militære øvelser som ikke har noen direkte forbindelse med Atlanterhavspakten.

Utkastet innleder i Artikkel II med en alminnelig bestemmelse om at de fremmede styrker og medlemmene av dem er forpliktet til å respektere mottagerstatens lovgivning, og avholde seg fra enhver virksomhet som er i strid med ånden i avtalen, først og fremst enhver politisk virksomhet i mottagerstaten. Senderstaten plikter å treffe de nødvendige tiltak i dette øyemed.

Så har vi i artiklene III – VI reglene om lettelser med hensyn til pass og visum og innvandringskontroll, militære og sivile førerkort, og bestemmelser om at de fremmede styrker vanligvis skal bære uniform, men at de kan gå i sivil når de iakttar de regler som gjelder i mottagerstaten. De skal også ha rett til å bære våpen i den utstrekning de har ordre som bemyndiger dem til det.

Disse bestemmelsene – særlig dette med fremmedkontrollen – har vært gjennomgått av politiavdelingen i Justisdepartementet, og man har ikke funnet noe å innvende mot dem. Det samme gjelder for så vidt angår Samferdselsdepartementet, bestemmelsene om kjøresertifikat.

Så kommer jeg til den bestemmelsen som jeg nevnte innledningsvis som en av de viktigste, og det er regelen om jurisdiksjon. Der er systemet det at senderstaten og mottagerstaten delvis har eksklusiv jurisdiksjon over visse forgåelser, og så er det et område hvor begge har konkurrerende jurisdiksjon, men hvor det er fastsatt at enten senderstat eller mottagerstat skal ha førsteretten til å påtale og straffe overtredelser.

Innledningsvis vil jeg da for å unngå misforståelse nevne at disse bestemmelser om jurisdiksjon selvfølgelig bare omfatter medlemmer av de besøkende styrker. Det er aldri adgang for en senderstat til å utøve noen som helst

slags jurisdiksjon over innbyggere i mottagerlandet. Derimot går altså avtalen ut på at mottagerlandet i en ganske betydelig utstrekning vil kunne påtale og straffe handlinger som er begått av de fremmede soldater.

Med hensyn til den eksklusive jurisdiksjon, er den i grunnen nokså selvsagt, for avtalen sier at senderstaten har eksklusiv jurisdiksjon når det gjelder overtredelser som bare er straffbare etter dens lover og ikke etter mottagerstatens lover, og omvendt har mottagerstaten eksklusiv jurisdiksjon når det gjelder handlinger som bare er straffbare etter dens lovgivning.

Det viktigste blir det område hvor man har konkurrerende jurisdiksjon, og der er det gjort den innrømmelse til senderstatens jurisdiksjonsmyndighet av hensyn til nødvendigheten av å opprettholde militær disiplin, at den skal ha førsteretten til å gripe inn når det gjelder for det første overtredelser som utelukkende er rettet mot denne stats eiendom eller sikkerhet, eller for det annet, overtredelser mot personer eller formue når det gjelder andre medlemmer av de samme styrker. – Den bestemmelsen er etter min mening rimelig og naturlig, og der ble ikke reist noen særlige innvendinger mot den under forhandlingene.

Men i punkt 2 her fastsettes det at senderstaten også skal ha førsteretten når det gjelder overtredelser i forbindelse med handlinger eller unnlatelser under utførelsen av tjenesteplikter. – Det tar sikte på slike forhold som at en militær sjef kjører uaktsomt under tjenesteoppdrag eller at en vaktpost omgås uforsiktig med skytevåpen og skader innbyggere i mottagerlandet.

Når det gjelder alle andre straffbare handlinger som blir begått av de fremmede styrker, skal mottagerlandet ha førsteretten til å utøve jurisdiksjon.

Disse bestemmelsene stemmer stort sett med det som gjelder etter folkeretten. Etter folkeretten ansees en fremmed stats militære styrker som oppholder seg på en annen stats område, for å ha immunitet, for ikke å kunne være gjenstand for rettslig forfølgning.

Der er visse tvil om omfanget av avtalen. Det hevdes delvis at det bare gjelder innenfor et bestemt avgrenset område som er tildelt dem, så det kan sies at disse bestemmelser går noe videre enn folkeretten. Derimot reiser det ikke noe spørsmål i forhold til norsk lovgivning, forsåvidt som norsk straffelovgivning fastsetter at norsk straffelovs virkning er begrenset først og fremst ved de regler som følger av folkeretten og dernest ved de regler som er fastsatt ved traktater.

Så er det i samme bestemmelser regler for gjensidig bistand ved arrestasjon og undersøkelser og fremskaffelser av bevis. Videre er det regler som krever at hvis et medlem av den fremmede styrke blir stilt for de stedlige domstoler, skal han ha rett til forsvarer og til offentlighet osv. Det er kravene til en sivilisert rettergang. De har naturligvis ikke noen betydning for Norge, hvor straffeprosessloven går så langt og lenger med hensyn til å sikre den tiltaltes interesser.

Så har vi Artikkel VIII som er det neste viktige i det som går ut på fordelingen av ansvaret for skader som blir voldt av de fremmede tropper. Der er systemet nokså komplisert. Stort sett kan man si at når det gjelder skader som fremmede volder på militær eiendom i mottagerlandet, frafaller man ethvert krav på erstatning. Skader som de fremmede styrker volder på annen statseiendom enn

militær eiendom, skal i prinsippet erstattes etter en nærmere fastsatt fordeling, men statene forplikter seg til å frafalle erstatningskravet når det gjelder skader under et visst beløp. Det er fastsatt til 10 000 norske kroner og et tilsvarende beløp i fremmed valuta. Når det gjelder skader overfor sivile som voldes under utførelse av tjenesteplikter, er systemet det at mottagerstaten i første omgang skal dekke skadene, men de skal senere fordeles slik at senderstaten bærer 75 %, altså ¾, og mottagerstaten bærer 25 %. Det synes jeg er en forholdsvis gunstig fordeling. Det var adskillig diskusjon om den bestemmelsen. – Når det gjelder skader som ikke er utført under tjenestehandling, altså skader på sivile som soldater har voldt utenfor tjenesten, er de stedlige domstolers jurisdiksjon helt ut opprettholdt. Der vil de kunne trekkes for domstolen og dømmes til å erstatte forholdet.

Noen immunitet når det gjelder vanlige sivile krav, f.eks. i farskapssaker som man har ment kunne være aktuelle, er der ikke, de er helt ut under mottagerstatens domsmyndighet.

Det var de to viktigste deler.

Så har vi i Artikkel IX regler om adgang til å kjøpe varer og skaffe seg arbeidskraft, legehjelp m.v. Det er der prinsippet at de skal gå gjennom de vanlige myndigheter i mottagerlandene. De skal henvende seg der, og de skal være undergitt regler om rasjonering osv.

Av særlig militær betydning er regelen i punkt 3, som sier at myndighetene i mottagerstaten påtar seg helt ut ansvaret for å stille til rådighet for en styrke eller sivil bestanddel de bygninger og områder som trenges, så vel som hjelpemidler og tjenester i sammenheng hermed. – De norske myndigheter vil altså i tilfelle måtte stille til rådighet eventuelt gjennom rekvisisjon de bygninger og områder som trenges. Såvidt jeg vet er den militære rekvisisjonslov foreslått endret med sikte på det.

Så har vi bestemmelsen i Artikkel X om skattlegning. Den bygger på det prinsipp at det at fremmede styrker oppholder seg i et mottakerland, skal ikke utvide dets adgang til å erverve skatte-inntekter. De skal ikke anses for å ha bopel eller opphold i mottakerstaten i forhold til den stedlige lovgivning. Det er etter min mening et helt riktig og rettferdig prinsipp, og Finansdepartementet har ikke hatt noe å innvende mot det. Det er nødvendig med lovhjemmel der, for så vidt som skatteloven jo sier at utlending som har vært ett år her, skal under enhver omstendighet anses som bosatt i forhold til skattelovgivningen. Men lovhjemmel har man i den generelle lov om adgang til å inngå overenskomster med fremmede makter for å unngå dobbeltbeskatning.

Videre har vi meget detaljerte bestemmelser i artiklene XI, XII og XIII om toll. Der er prinsippet at det skal være tollfrihet når det gjelder forråd og militært utstyr og også personlige bruksgjenstander. Men de fremmede styrker er helt ut undergitt de stedlige myndigheter. De plikter å la seg underkaste undersøkelse, og må finne seg i beslagleggelse hvis de overtrer tollovgivningen. Tolldepartementet har vært representert ved gjennomgåelsen av disse bestemmelser på forhånd, og har ikke hatt noe å bemerke til dem.

Tilsvarende har vi om valutalovgivningen, at der skal den stedlige lovgivning gjelde helt ut for de fremmede styrker. Det var Artikkel XIV.

Så kommer bestemmelser om gyldighet i krigstilfelle, om ratifikasjon osv. Der er det vel kanskje ikke noen grunn til å gå inn på de formelle bestemmelser.

Formannen: Jeg skal få lov til å takke statsråden og ekspedisjonssjefen for redegjørelsene.

Så må jeg først få lov til å gi en faktisk opplysning, og det er at med hensyn til denne avtaletekst, som vi har fått utdelt på norsk, tar departementet visse reservasjoner, idet det må se nærmere på en del av de uttrykkene som er brukt.

Som statsråden sa, vil jo avtalen senere bli forelagt Stortinget til ratifikasjon, så det er derfor i dag kanskje ikke grunn til å gå inn på noen detaljer. Men Regjeringen har gjerne villet orientere den utvidede utenrikskomite før undertegningen finner sted i neste uke. Selve denne undertegning skjer jo selvsagt på Regjeringens ansvar, men jeg går ut fra at når Regjeringen har bedt om å få dette møte, er det fordi den vil sette pris på å få høre komiteens mening om avtalen.

Sven Nielsen: Det er jo ikke lett å uttale seg om avtalen før man har fått anledning til å gjennomgå dette forslag, men jeg går utfra at den redegjørelse ekspedisjonssjefen har gitt, er så utførlig at man kan henholde seg til den, og jeg har ikke noe å bemerke til det som er fremholdt av ham.

Torp: Med de samme reservasjoner, vil jeg kunne si det samme som hr. Sven Nielsen sa. For oss som har arbeidet med den slags saker under krigen, er jo dette i og for seg ikke noe ukjent stoff. Det ligger nokså nær opp til hva vi syslet med, og hva vi den gang fant var nødvendig for å ha tingene i orden når vi kom på norsk jord igjen. For så vidt har jeg ikke noe å føye til.

Utheim: For min part vil jeg si, at skal dette avtaleutkast gjøres til gjenstand for diskusjon, ville jeg sette pris på å få lese det i sammenheng, og at vi da kunne møtes senere i dag til videre behandling.

Torp: Jeg ville også si det samme, hvis vi først skal gå inn på realiteten og debattere disse spørsmål. Men slik som Regjeringen har lagt saken fram for oss, synes jeg at det vil være både det klokeste og det heldigste at vi tar de ting opp når spørsmålet om ratifikasjon foreligger.

Smitt Ingebretsen: Jeg vil si at å utsette møtet en time eller to, for at vi kan få lest utkastet, tror jeg ikke egentlig vil gi noe bedre grunnlag for en drøftelse som vi har fått nå gjennom ekspedisjonssjefens resymé. Skal man ta opp og virkelig for alvor ta standpunkt til og uttale sin mening om de enkelte bestemmelser, må man ha en ganske annen frist til å sette seg inn i dem, så det er etter min mening bare spillfekteri å ta en slik kort utsettelse. Men det er klart at man kan ikke her på basis av en kort muntlig redegjørelse eller en rask gjennomlesing ta noe standpunkt, slik

at utenriksministeren etterpå kan si at utenrikskomiteen har ikke hatt noe å bemerke til dette. Det er ganske umulig.

På den annen side er vi selvfølgelig takknemlige for å være blitt orientert om dette før det skjer noe, selv om det ikke egentlig gir oss noen anledning til å gripe inn. Jeg vil imidlertid henstille at man, når det kommer så langt at disse ting skal offentliggjøres, da på en tydelig og grei måte får understreket det statsråden sa i sin innledning, at i og med dette er det ikke skjedd noen forandring i vår status. Det er meget viktig; for dette er vel egnet til å kunne misbrukes.

Natvig Pedersen: Det er jo klart at den som ikke har arbeidet med slike spørsmål tidligere, vil i det hele tatt ikke kunne uttale seg om dette utkast på grunnlag av denne orientering. Jeg tror heller ikke vi vil kunne uttale oss med noen vekt om vi får tid til å lese gjennom dette utkast en times tid eller et par timer senere i dag. Dette er en orientering for oss, og noe mer kan det ikke være.

Det er bare to spørsmål jeg har lyst til å stille med én gang. Det ene er dette: I orienteringen har det bare vært tale om tropper. Vil det si at disse regler ikke gjelder for enkeltpersoner, f.eks. det som er aktuelt her – for stabene? Jeg stiller det spørsmål for å få det klarlagt.

Det andre spørsmålet er: Det har vært understreket at dette for oss bare har betydning som mottakerland. Men er det ikke slik å forstå at vi, når vi tenker på Tysklandsbrigaden, her blir senderland?

Formannen: Kanskje Ekspedisjonssjefen kan svare på disse spørsmål.

Ekspedisjonssjef Hiorthøy: For å ta det siste spørsmål først, så vil vi ikke bli senderstat av hensyn til Tysklandsbrigaden, før Tyskland eventuelt måtte gå over til å bli en Atlanterhavsmakt, for Tyskland er nå utenfor.

Hva angår det første spørsmål, så vil avtalen gjelde for enkeltpersoner av ordinær status. Men med hensyn til spørsmålet om stabene er det gjort gjeldende i sluttfasen av forhandlingene, hvor jeg ikke var med, at der trengte man visse særregler, som da endret enkelte av avtalens bestemmelser, fordi disse stabene jo vil bestå av folk fra forskjellige land, tilhørende forskjellige jurisdiksjoner, så der er det visse bestemmelser som ikke passer. Det er, så vidt jeg har forstått og er à jour, meningen å få visse særbestemmelser for stabene i en protokoll.

Statsråd Hauge: Jeg tror jeg får legge til der at denne avtale skal ikke gjelde for fellesstabene. Det er meningen å få en særlig avtale for dem senere.

Formannen: Det er meningen å få en protokoll i tilslutning til avtalen som regulerer forholdene for stabenes vedkommende.

Hegna: Jeg kan bare slutte meg til det som er sagt av de andre som har hatt ordet, med hensyn til behandlingen her i komiteen.

Jeg vil bare nevne en ting. Det var visstnok statsråden som sa at man skulle ta opp spørsmålet om hvorvidt avtalen nødvendiggjorde supplering eller endring av norsk lovgivning. Jeg går ut fra at det man da i første rekke tar sikte på, er at man sikrer at ikke norske borgeres rettigheter på noen som helst måte blir begrenset eller innskrenket ifølge en slik avtale, men at de beholder sine rettigheter i enhver henseende. Jeg vil anse det for å være av stor betydning, og jeg går ut fra at man har det under overveielse, at disse eventuelle lovforslag kommer helt samtidig med denne avtale, og ikke kommer etterpå.

Fungerende utenriksminister Langhelle: Jeg vil bare svare et ord til det hr. Smitt Ingebretsen uttalte. Det må bli helt klart hva avtalen innebærer og ikke innebærer. Så vil det bli et spørsmål Regjeringen vil overveie å finne en passende form for det.

Sven Nielsen: Er det anledning til å stille et spørsmål, siden både den fungerende utenriksminister og forsvarsministeren er til stede? Alle har vært oppmerksomme på at det i den senere tid har forekommet noen forferdelige utfall mot Norge i den russiske kringkasting. Jeg vil gjerne vite om det offisielt er kommet noe lignende til Utenriksdepartementet.

Fung. utenriksminister Langhelle: Nei, det er det ikke.

Wright: Får jeg lov til å stille et spørsmål i forbindelse med denne avtale? Så vidt jeg forstår, gjelder den kun i det tilfelle hvor vepnede styrker skal oppholde seg på en fremmed makts territorium, altså ikke den situasjon vi hadde under siste krig, at Kongen og regjeringen har evakuert et land og dratt over til et annet land.

Hiorthøy: Jo, en må vel være senderstat for det.

Wright: Men hva betyr da «politisk virksomhet», at det ikke må drives av senderstaten? Det kan vel kun gjelde at man ikke må drive det innbyrdes i mottakerstaten. Det kan ikke gjelde landets egen lovlige myndighet. Vi hadde noen tilfelle under siste krig hvor den hollandske statsminister forlot England og dro hjem. Det er klart at det måtte avføde en viss politisk virksomhet for vedkommende regjering.

Statsråd Hauge: Regjeringene kommer ikke inn under denne avtale, med mindre man kan betrakte en regjering som en tropp.

Wright: En halvtropp.

Formannen: En sivil bestanddel av de militære styrker.

Wright: Da står dette i motstrid. Jeg spør om det gjelder samme situasjon som vi hadde under forrige krig, da Kongen og den samlede Regjering forlot Norge og dro over til England. Det er et meget viktig spørsmål.

Formannen: Jeg vet ikke om det ble sagt før hr. Wright var kommet, men tanken er at det gjelder i første rekke de militære styrker.

Statsråd Hauge: Avtalen forandrer ikke karakter om det i tillegg til de tropper som kommer til et annet land, også kommer en regjering. Det vil si at det er skjedd en katastrofe i vedkommende land, men jeg kan ikke skjønne annet enn at vedkommende bestemmelse i denne avtale må gjelde akkurat like godt om en regjering kommer til et fremmed land.

Formannen: Endelig er det jo forutsatt at avtalen skal revideres og suppleres i tilfelle av krig.

Jeg vil bare si en ting til slutt. Det er vel tanken at denne avtale skal bli offentliggjort.

Sven Nielsen: Det står «Foreløpig fortrolig» på den.

Formannen: ... så inntil den blir offentliggjort, må jeg be komiteens medlemmer behandle den som et fortrolig dokument.

Møtet hevet kl. 9.45.